

„De bewegingen dragen je”

BRUSSEL — Voor de tweede maal komt de jonge danseres Anne Teresa De Keersmaecker met een eigen programma op de affiche. Volgende week heeft de première van „Fase” plaats, anderhalf jaar na „Asch”, haar eerste dansteaterproject. „Fase” is een koreografie in vier bewegingen op muziek van Steve Reich. In de loop van het voorbije jaar werd één deel van dit werk al in New York vertoond. Anne Teresa is namelijk „terug van weggeweest”.

„Fase”, als vierdelig koreografisch geheel voor twee dansers, wordt hier uitgevoerd door Anne Teresa De Keersmaecker en Michèle Anne De Mey. We brachten hun een bezoek tijdens een repetitie. Michèle blijkt Franstalig te zijn, bereid om ook een woord Nederlands te begrijpen. Anne Teresa legt haar dus in het Frans uit hoe iets gedaan of beter gedaan moet worden.

De twee meisjes zijn oud-leerlingen van Mudra, het Centrum voor Hogere Opleiding en Navorsing voor Teatervertolkers aan de Barastraat, gesticht door Maurice Bjart en geleid door Micha Van Hoecke. Michèle Anne De Mey (1959) maakte nadien deel uit van de Compagnie Serge Keuten, waarmee ze optrad in Parijs, Reims, Montpellier en Athene. Zij werkte ook in verscheidene teaterproducties te Brussel. Haar eerste eigen koreografie, „Passé simple”, werd een jaar geleden in Parijs voorgesteld.

Anne Teresa De Keersmaecker (1960 Wemmell), oomzegster van een huidig regeringslid, nam in het raam van Mudra deel aan optredens in binnen- en buitenland. Zij studeerde tevens aan de School of the Arts, N.Y. University, waar ze in juli 1981 deel uitmaakte van Mel Wongs danskreatie „Jelly Bean Red, White and Blue”. Zij leverde bijdragen voor het tijdschrift „Drama Review” en was een van de vertolkers in de rekonstruktie van Meyerholds „The Magnificent Cuckold” in het Guggenheimmuseum in New York.

Haar naam kreeg dus voor het eerst publieke weerklank in eigen land met „Asch”, in het raam van Europalia '80-België. Die productie kwam tot stand in de Nieuwe Workshop en kon ook alleen in die ruimte worden uitgevoerd. Anne Teresa had er met mededanser Jean-Luc Breuer en lichtregisseur Raymond Framant alle mogelijkheden van onderzocht. Al was een „meisje” en een „piloot” in de voorstelling herkenbaar, deze koreografie was niet „verhalend”, maar daarom niet minder „dramatisch”. Velen werden toen aangenaam verrast „dat een niveau in dit genre ook hier gerealiseerd kon worden”. Tot dan toe had men dergelijke danskunst alleen van buitenlandse gasten verwacht; de postmoderne dans die in het spoor van Merce Cunningham sinds ca. 1960 de beweging voor zichzelf uitvoert.

Al ging Anne Teresa De Keersmaecker na „Asch” dus naar New York, zij is van plan in eigen land te blijven werken. „Je ontmoet gemakkelijker een Vlaamse danser in New York, dan hier”, verzucht zij; jong talent komt volgens haar bij ons niet voldoende aan de bak; daarom zoekt meer dan één danser zijn heil in het buitenland. Misschien is de internationaliteit echter eigen aan de danskunst: hoeveel nationaliteiten zijn niet vertegenwoordigd in een gezelschap als het Ballet van de XXste Eeuw, of het Ballet van Vlaanderen of de groep van Pina Bausch?

Steve Reich

In New York ontmoette De Keersmaecker muzikanten van Steve Reich (1936), een Amerikaans componist wiens muziek zij al bewonderde. Hij staat bekend om zijn minimale en repetitieve muziek. Hij componeert

sinds 1963 en werkt sinds 1965 met een eigen ensemble van 18 muzikanten. Geregeld is de groep op toernee in Europa. Reich studeerde Afrikaanse perkussie (in 1970 in Ghana) en Balinese muziek. Dat klinkt in zijn composities door. Tot zijn bekendste werken horen „Drumming”, „Music for 18 musicians”, „Music for a large Ensemble”, „Octet” en „Tehelem” (1981). Zijn oeuvre is vergelijkbaar met dat van componisten als Philip Glass („Einstein on the Beach”) en John Gibson. Wat Anne Teresa De Keersmaecker daarin aantrekt, is het Afrikaanse en Oosterse materiaal dat Reich op een eigen manier verwerkt, zodat hij toch typisch Westers en Amerikaans, blijft.

De stukken waarop De Keersmaecker haar koreografie „Fase” ontwierp, behoren tot Reichs vroegste composities. Zij werden voor deze gelegenheid speciaal opgenomen in een uitvoering door zijn muzikanten. „Violin Phase” kwam reeds in New York tot stand; dit stuk is ook de naamgever voor het geheel, „Fase”. „En het is een mooi woord op zichzelf”, vindt Anne Teresa. In het geheel komt „Violin Phase” (1967) op de derde plaats. Het eerste nummer heet „Piano Phase” (1967), het tweede „Come out” (1966), het vierde „Clapping Music” (1972). Uit de titels blijkt welke instrumenten worden gebruikt: violen, piano's, handgeklap, en in „Come Out” synthesizer.

Verschuiving

In deze stukken zijn eenvoudige, repetitieve patronen hoorbaar, uitgewerkt volgens het procédé van „Phase Shifting”, geleidelijke fazeverhuiving. Wat betekent dat? „Bij voorbeeld”, licht Anne Teresa toe, „twee pianisten spelen dezelfde melodie in hetzelfde tempo; op een bepaald ogenblik gaat een van beiden één aanslag naar voren schuiven t.o.v. de andere; dat doet hij twaalf keren, telkens één aanslag naar voren; zo ontstaan nieuwe melodieën. In „Clapping Music”, waar twee muzikanten in de handen klappen, ontstaat de verschuiving doordat een van de twee éénmaal een slag overslaat.”

Terwijl de twee danseressen repeteren merk ik dat zij aanvankelijk identiek dezelfde bewegingen maken. Dan doet een van de twee plotseling iets dat licht verschilt van wat haar partner doet. Ai, fout? Nee, want ze doet er nog een schepje bij. Zij geraakt „gedefazeerd” ten opzichte van de andere. Dat gaat door tot het tweetal wederzijds compleet „tegendraads” beweegt, en dan maken zij zich ook uit die tegenstelling los door geleidelijke defazering, tot ze ten slotte weer precies dezelfde bewegingen gelijkmatig uitvoeren.

Pure dans

Voor de toeschouwer kan het lijken alsof er niet veel aan de hand is: twee mensen die op een bepaalde manier dansen op een bepaalde muziek. „Ik heb mij voor dit project toegelegd op pure dans”, verklaart A.T. De Keersmaecker. „Asch” deed ik onmiddellijk na Mudra. Nadien ging ik zoeken op het puur koreografische deel van mijn werk. De koreografie wordt hier door de repetitie gedragen, analoog aan de muziek. Aan de basisbeweging(en) kunnen nieuwe bewegingen worden toegevoegd, maar dit geschiedt telkens in continuïteit, zonder zichtbaar breekpunt. In „Violin Phase” kreeg de ruimtelijke vormgeving een cirkelvormige structuur, in „Piano Phase” een gronddesign van rechten en diagonalen, geïnspireerd door het karakter van de muziek. Toch is de dans geen visuele kopie van de muziekpartituur.”

„Repetitie”, zo zegt zij nog, „moet niet noodzakelijk in een-tongheid vervallen. Het zg. dansminimalisme, dat zonder narratieve of psychologische inhoud werkt, kan tot een doodse neutraliteit leiden, een gedistancieerde uitvoering van de bewegingen. Maar dat hoeft niet noodzakelijk het geval te zijn. Juist door de bewegingswoordschat tot een minimum te

herleiden en de eigen logica van een koreografisch concept te aanvaarden, kan de intrinsieke kracht van de bewegingen zichtbaar worden gemaakt. Lucinda Childs b.v. fascineert mij, zij verricht structureel knap werk, maar bij mij moet het meer uit de „bui” komen. De toeschouwer moet niet gedesinteresseerd onderuit gaan liggen op zijn stoel, hij moet geboeid vooruit op rand van zijn stoel gaan zitten. Ook al kun je de inhoud niet omschrijven, hij is er, in de spanning van de beweging zelf. Ik heb geen verhaal nodig, geen sociaal, psychologisch of politiek motief, om iets naar de mensen over te brengen. Elke beweging op zichzelf is de moeite waard, ook al weet je niet wat ze „betekent”: ze is er en ze is er zoals ze is, omdat ze er is. In andere koreografieën zijn er zoveel verschillende bewegingen, dat je de kleine onderlinge verschillen niet meer merkt.”

Hoe kiest zij dan haar bewegingen? Anne Teresa haalt lachend de schouders op, en verklaart deels plechtstatig, deel ironisch: „Ik, Anne Teresa De Keersmaecker, begon te dansen toen ik tien jaar was, danste eerst klassiek, ging toen naar Mudra, studeerde Martha Graham (en zij noemt nog enkele namen die ik niet kon optekenen), voerde French Cancan en volksdansen uit, danste alles. Dan begon ik zelf, en dit zijn mijn bewegingen, voortspruitend uit mijn lichaam en mijn geest.” Wat haar bij het instuderen van dit programma ook boeit, is behalve de koreografie, het samen evolueren met haar partner, het vinden van een harmonie tussen twee mensen, om dit werk uit te voeren, „mijn ideeën beeldhouwen op twee lichamen”.

De twee danseressen zeggen dat zij, vooral in „Piano Phase” en in „Violin Phase” een wonderlijke sensatie ervaren: „Bij het begin is het alsof je geest in tweeën gesplitst wordt: alsof je opgenomen wordt in iets dat buiten jezelf ligt. Het is alsof je geest weggaat, terwijl hij toch aanwezig blijft; je bent bezig met de bewegingen die je moet maken, terwijl ze nochtans vanzelf komen. De bewegingen dragen je.”

JEF DE ROECK

Première in de Beursschouwburg te Brussel op 18, 19 en 20 maart. Verder voorstellingen in Gent, Proka, 23/3; Neerpelt, Dommelhof, 25/3; Leuven, 't Stuc, 26/3, 31/3, 1/4; Turnhout, De Warande, 27/3; Hasselt, Kult. Centrum, 30/3; Waregem, De Hoop, 16/4; Antwerpen, CET, 23-24/4; Strombeek-Bever, Kult. Centrum, 25/4; Dilbeek, Westrand, 29/4; ook in Amsterdam, Shaffy, 6-8/4. M.m.v. het Vlaamse Teatercircuit.

Repetitie: Anne Teresa De Keersmaeker (zwart kleed) en Michèle Anne De Mey trainen. (foto Paul Van den Abeele)

Anne Teresa De Keersmaeker werkt aan tweede dansproject